

Кучерявий А. О. Структура системи управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів / А. О. Кучерявий // Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал. – Рівне, 2014. – № 1 (77). – С. 19-21. **(фахове видання)**

СТРУКТУРА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Розглянуто проблему невивчених потенціалу та можливостей системи управління самостійною навчальною діяльністю студентів юридичних спеціальностей. Досліджено дві групи підсистем управління. Підсистеми першої з них об'єднані за ознакою спільної функціональної спрямованості суб'єктів управління. Друга група підсистем утворена за наявності взаємодії між суб'єктами управління при виконанні власних функцій. Вивчено зміст кожної підсистеми.

Ключові слова: система, підсистема, управління, самостійна робота, майбутні юристи.

Кучерявый А.А. Структура системы управления самостоятельной учебной деятельностью будущих юристов

Рассмотрена проблема неизученных потенциала и возможностей системы управления самостоятельной учебной деятельностью студентов юридических специальностей. Исследованы две группы подсистем управления. Подсистемы первой из них объединены по признаку общей функциональной направленности субъектов управления. Вторая группа подсистем создана по наличию взаимодействия между субъектами управления при выполнении собственных функций. Изучено содержание каждой подсистемы.

Ключевые слова: система, подсистема, управление, самостоятельная работа, будущие юристы.

Kucheryaviy, Andriy A. The Management System Structure of Future Lawyers' Self-Learning Activity

The problem of unstudied potential and possibilities management system of law students' self-learning activity is considered. Two groups of management subsystems are investigated. Subsystems of the first of them on the management subjects' basis of common functional areas are combined. The second group of subsystems on the presence of interaction between the management subjects at implementation of own functions is created. The content of each subsystem is studied.

Keywords: system, subsystem, management, self-learning work, future lawyers.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Постійне збільшення частки самостійної роботи в навчальному процесі вищих закладів освіти, обумовлене інформатизацією освіти, зростанням обсягу необхідних знань сучасного фахівця та іншими причинами, є характерним і для юридичної освіти. Це вимагає від учених активного пошуку нових, ще більш ефективних умов організації самостійної навчальної діяльності студентів. Певна частка таких умов закладена в процесі управління самостійною роботою майбутніх фахівців, до якого належать та утворюють певну систему представники всіх керівних ланок навчального закладу. Проте потенціал та можливості системи управління самостійною навчальною діяльністю студентів не є вивченими сучасною педагогічною наукою, що і обумовлює проблему дослідження. Розв'язання цієї проблеми дозволить набути більшої ефективності навчальному процесу у вищій школі, зокрема при підготовці фахівців для правової галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У основу проведеного вивчення структури системи управління самостійною роботою майбутніх юристів покладено роботи, в яких визначено засади та типові для

пострадянського простору моделі управління вищим закладом освіти [4], факультетом [5] та кафедрою [2]. Цінними для нашого дослідження є роботи, в яких розкрито зміст самостійної навчальної діяльності [1; 3] та особливості підготовки юристів, зокрема в навчальних закладах військового типу [6; 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Предметом дослідження є структурна побудова системи управління самостійною роботою студентів юридичних спеціальностей, вивчення якої певною мірою розв'язує визначену проблему.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення змісту структури системи управління самостійною роботою майбутніх юристів, а відповідними завданнями – розгляд тих підсистем, з яких вона складається.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вищі навчальні заклади України мають типову систему управління навчальним процесом, на якій і має базуватися структура, відповідальна за організацію, мотивацію, стимулювання та контроль самостійної навчальної діяльності. Відсутність відокремлених структурних компонентів, що зосереджуються саме на управлінні самостійною роботою студентів, пояснюється, по-перше, потребою в єдності та одночасності управління аудиторним і самостійним видами навчання, а, по-друге, сумнівною необхідністю введення додаткових посад, які мають перебрати на себе традиційно закріплені функціональні обов'язки існуючих працівників навчального закладу. Тож суб'єктами системи управління самостійною роботою студентів, зокрема майбутніх юристів, є ректорат, деканат, кафедра та самі студенти, які здійснюють самоуправління навчальною діяльністю. Проте структурні особливості управління саме самостійною навчальною діяльністю дійсно присутні в навчальному процесі та відображаються в двох групах підсистем управління.

Перша група об'єднує підсистеми за ознакою **спільної функціональної спрямованості суб'єктів управління**. Однією з цих підсистем є «змістовна»,

тобто та, що визначає аспект управлінської діяльності в площині регулювання як загального змісту навчання майбутніх юристів, так і безпосередніх завдань самостійної роботи. Зазначена підсистема складається з таких елементів як стандарт підготовки юриста, навчальний план, навчальна й робоча навчальна програми курсу, проект модуля самостійної роботи з відповідними цілями та завданнями.

Іншою підсистемою є «наукова», у вимірах якої встановлюється об'єктивний характер отриманих знань та умінь, а також спосіб пізнання студентами навчального матеріалу через використання загальнонаукових методів та прийомів дослідження. Її утворювальними елементами є ті знання та уміння, що визначаються в навчальній програмі, а також низка теоретичних та емпіричних методів дослідження, якими користуються студенти при виконанні самостійної роботи.

Наступна, «методична», підсистема управління охоплює відповідно питання підготовки та надання студентам методичного забезпечення самостійної роботи. Базовими складовими цієї підсистеми є теоретичний матеріал, що використовується при виконанні завдань, самі завдання, коментарі, зразки та вимоги до їх виконання й надання на перевірку, критерії оцінювання, друковані та електронні методичні рекомендації.

Ще однією підсистемою управління цієї групи є «організаційна». Коло питань, що визначаються в її вимірах, стосується організації роботи всіх суб'єктів управління самостійною роботою студентів. До окремих елементів цієї підсистеми належать документи, що регламентують самостійну навчальну діяльність, планування певних заходів ректорату, деканату та кафедр, поточні керівні накази та розпорядження, денний навчальний розпорядок в закладі із визначенням часу на самостійну роботу, що особливо актуально для курсантів навчальних закладів військового типу, графіки консультацій викладачів та роботи читальних залів і навчальних кабінетів, електронна інформаційна база даних самостійної роботи.

Чергова підсистема, якою є «матеріально-технічна», створює відповідні до її назви умови виконання завдань самостійної роботи. Ключові складові цієї підсистеми являють собою навчальні кабінети та лабораторії, необхідне для виконання самостійної роботи обладнання, комп'ютерні класи, доступ до мережі Internet, навчальні сайти та відповідне програмне забезпечення.

Останньою підсистемою управління самостійною роботою цієї групи є «виконавська», в межах якої відбувається формування готовності студентів до виконання завдань самостійної роботи. Отже, елементами «виконавської» підсистеми є навчальні вміння, стан розвитку психічних процесів майбутніх фахівців, зокрема різних видів пам'яті, мислення, уваги та уяви, мовознавча компетентність, здатність студентів до порівняння, узагальнення, класифікації, аналізу навчального матеріалу, здійснення різних розумових операцій.

Друга група підсистем управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів поєднує певні структури за наявності **взаємодії між суб'єктами управління при виконанні власних функцій**. Однією з таких структур є «ректорат – (факультет, кафедра)», в якій реалізовується управлінський потенціал ректора, проректорів, вченої та методичної рад, навчального відділу. В межах цієї підсистеми адресантами керівних рішень є деканат і кафедра. Управлінські дії можуть стосуватися безпосередньо факультету чи кафедри, а можуть бути адресованими деканату, але з приводу організації роботи кафедр. Ситуації прямого регулювання роботи факультету щодо самостійної роботи студентів можуть бути пов'язані з низкою наступних питань. Одним з них є формуванням навчальних планів – базової платформи для навчального процесу взагалі та змісту самостійної навчальної діяльності зокрема. Хоча за наявність навчальних планів відповідає керівництво закладів освіти, укладати їх мають представники факультетів, спираючись на стандарти підготовки юриста (їх визначає держава або, за відсутності таких стандартів, – ректорат як тимчасові, що має місце для напряму й спеціальності підготовки «Правознавство») і думку кафедр щодо загального обсягу навчальних дисциплін і його розподілу між аудиторною та самостійною формами роботи.

Іншим питанням регулювання роботи факультету є визначення навчального розпорядку дня, що важливо для всіх навчальних закладів, а особливо для закладів військового типу, де навчаються майбутні представники правоохоронних органів. У цих закладах регламентованою є кожна година, в тому числі, й час на самостійну підготовку. Окремі управлінські рішення, що регламентують організацію самостійної навчальної діяльності на факультетах, стосуються графіків роботи бібліотеки, навчальних кабінетів, лабораторій, комп'ютерних класів. У взаємодії ректорату та деканату удосконалюється матеріально-технічна база, покращуються навчальні умови щодо комп'ютеризації та інформатизації факультетів. Як системними, так і ситуативними можуть бути вимоги ректорату щодо вивчення стану організації та виконання самостійної роботи на факультеті.

Зв'язка ректорату з кафедрою реалізується у встановленні вимог до укладання навчальних та робочих навчальних програм курсів, визначенні критеріїв якості організації самостійної роботи, спонуканні викладачів до активної проєктувальної та організаційної діяльності через систему заохочення тощо. Управлінські дії ректорату до факультету і кафедр можуть переслідувати цілі контролю, вивчення потреб в організації самостійної роботи студентів та ін.

Наступною підсистемою цієї групи є «деканат – (кафедра, студент)», в якій керівники факультету за рахунок власних управлінських дій створюють умови для плідної роботи основних виконавців системи в межах навчального підрозділу та налагоджують взаємодію між ними. Деканат має піклуватись роботою викладачів в двох напрямках: проєктування самостійної роботи студентів та її організації протягом семестру. Задля цього керівники факультетів мають погоджувати навчальні та робочі навчальні програми дисциплін з метою забезпечення їх загальної та тематичної відповідності стандартам підготовки юристів, професіограмам правничих професій, навчальним планам підготовки. Інша управлінська дія полягає в забезпеченні проєктування самостійної роботи напередодні навчального року, для чого

проводяться необхідні навчальні заняття з викладачами з методики проектування, встановлюються терміни та критерії проектувальної роботи. Завершується проектування підготовкою методичних матеріалів до кожного з модулів самостійної роботи, друк або розміщення в електронних ресурсах яких має відбутися за сприяння та підтримки деканату до початку перших навчальних занять. З настанням навчального року керівники факультетів затверджують графіки консультацій студентів, тримають під особливою увагою питання доступу студентів до методичних матеріалів та реалізації викладачами розроблених проектів, для чого вивчаються поточна успішність студентів та їх потреби в здійсненні самостійної навчальної діяльності.

Управління самостійною роботою майбутніх юристів з боку деканату відбувається в напрямках формування в них певних навчальних умінь й спроможності до самоорганізації, а також допомоги студентам з низькою успішністю. Для цього зі студентами проводяться навчальні заняття щодо правил роботи в бібліотеці, навчальних кабінетах, з навчальними сайтами, алгоритмів підготовки до навчальних занять, виконання окремих видів навчальної роботи тощо. Окремим питанням має стояти планування самостійної роботи з веденням нотатника чи щоденника. Питання самоорганізації є надважливим для курсантів навчальних закладів військового типу, які поєднують навчальну діяльність із службовою та мають ефективно використовувати кожну годину свого часу. Саме проблеми низького рівня сформованості навчальних умінь та неспроможності до самоорганізації і є типовими причинами низької успішності майбутніх фахівців, що і визначає напрями в роботі з відповідними студентами.

Черговою підсистемою, що обумовлює характерний взаємозв'язок між суб'єктами управління самостійною роботою майбутніх юристів, є «кафедра – студент». Ще на етапі проектування викладач закладає зміст самостійної роботи студента, наближає її до специфіки фахової діяльності юриста, забезпечує умови для загального та професійного розвитку особистості. Крім програмних знань і вмінь студент за задумом викладача отримує навчальні

вміння, опановує різні розумові дії тощо. Протягом семестру викладач вивчає стан виконання самостійної роботи студентом та вносить певні корективи до вимог і змісту завдань, застосовує засоби стимулювання самостійної роботи.

Останньою підсистемою нашого розгляду є міні-система управління «студент – студент». В межах її функціонування майбутнім фахівцем встановлюються далекі і близькі цілі загального та професійного становлення, визначаються відповідні заходи, щомісячно, щотижнево та щоденно планується самостійна навчальна діяльність на підставі отриманих від викладачів завдань та власних цілей у самоосвіті та самовихованні. Крім того, ним створюються навчальні умови, що передбачають улаштування робочого місця вдома, придбання навчальної та методичної літератури, отримання доступу до навчальних сайтів та ін. Важливим елементом самоуправління є самоконтроль, який має здійснюватися щодня й стосуватися виконання запланованих заходів, поточних навчальних досягнень та супроводжуватися самоаналізом у разі певних ситуативних та системних невдач.

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, нами розглянуті дві групи підсистем, що утворюють цілісну структуру системи управління самостійною роботою майбутніх юристів. Кожна з наведених підсистем може працювати окремо, але відсутність будь-якої з них робить неефективною загальну систему управління. Визначені структурні характеристики останньої дозволяють здійснити побудову механізму самостійної навчальної діяльності студентів юридичних спеціальностей, що сприятиме збільшенню ефективності підготовки фахівців галузі права.

Список використаної літератури

1. Жуков А.Е. Организация самостоятельной работы студентов в высшей школе. Дидактические средства, технологии, программы : монография / А.Е. Жуков, А.В. Симоненко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004, – 220 с.

2. Резник С.Д. Управление кафедрой : учебник / С.Д. Резник. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 635 с.
3. Солдатенко М.М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності : монографія / М.М. Солдатенко. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2006. – 198 с.
4. Управление высшим учебным заведением : учебник / под ред. С.Д. Резника и В.М. Филиппова. – М: ИНФРА-М, 2011. – 768 с.
5. Управление факультетом : учебник / под ред. С.Д. Резника. – М: ИНФРА-М, 2012. – 695 с.
6. Юридическая педагогика : Учебник для студентов вузов / за ред. В.Я. Кикотя, А.М. Столяренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 895 с.
7. Яворська Г.Х. Соціально-професійна зрілість курсантів вищих закладів освіти МВС України : монографія. – Одеса: ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. – 408 с.